

УДК 338.46

Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев

СамИСИ профессори, и.ф.д. “Турон” ФА академиги;

Ҳилола Нематовна Очилова

СамИСИ стажёр-тадқиқотчиси

ТАЪЛИМ ХИЗМАТЛАРИНИ СИФАТИНИ ОШИРИШДА СИНЕРГЕТИК САМАРА УСУЛЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ ИМКОНИАТЛАРИ

Аннотация: олий таълимда таълим хизматларини кўрсатишда синергетик самаранинг кучларни бирлаштириш, тизимли таъсир ва келажакнинг бугунги кунга таъсири усулларида фойдаланиб олий таълимда таълим хизматлари сифати ва самарадорлигини оширишда таълим муассасалари ва ота-оналар ҳамкорлигини таъминлаш орқали эришиш йўллари ишлаб чиқилган, ушбу усуллардан фойдаланиш асослари кўрсатиб берилди, ҳамда Янги Ўзбекистонда таълим жараёнларини ҳам янгилаш лозимлигидан келиб чиқиб, унинг технологияларини ўзгартиришга оид тавсияларнинг қиёсий таҳлили келтирилган.

Калит сўзлар: олий таълим, таълим хизматлари, синергетик самара, кучларни бирлаштириш, ота-оналар, иш берувчилар, синергетик самарага эришиш учун тизимли таъсир, келажакнинг бугунги кунга таъсири.

Кириш. Мамлакатимиз Президенти таълим соҳасини замон талабига мос ҳолда ривожлантиришга катта аҳамият бериб келмоқда. Хусусан, 2020 йил 29 октябрда “Илм-фанни 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида” Фармони, 2022 йил 16 июнда “Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги бошқаруви тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ-84-сонли қарори, 2022 йил 18 июлда қабул қилинган “Олий, ўрта махсус ва профессионал таълим ташкилотларида хотин-қизларнинг таълим олишларини қўллаб-қувватлашга доир чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-323-сонли қарорлари қабул қилинди. Ушбу ва бошқа таълимга оид меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларда таълим тизимини ривожлантиришга катта аҳамият берилмоқда.

Бунда бир қанча масалалар билан бирга устоз ва мураббийлик касбини улуғлаш таълим тизимини замонавий технологияларни қўллаган ҳолда ривожлантириш вазифалари қўйилган. Чунки устозлик, айнан муаллимлик ҳақида Шухрат Сирожитдиновнинг “Муаллимлик ҳунар эмас, балки боланинг ички дунёси ва шахсий фазилатларини ривожлантириш қонуниятини чуқур билишни талаб қиладиган санъатдир”¹ деган таърифи устозларга берилган мукаммал изоҳ, деб баҳолаш мумкин. Чунки, устоз бир томондан, юксак билимга эга бўлиши билан бирга, ёшлар руҳиятининг мухандислари бўлиши ҳам керак. Уларнинг турли қарашларини бир жойга жамлаб, тафаккурига таълимни сингдириш унчалик осон иш эмас. Иккинчи томондан эса, устоз таълими билан бирга ўзи ҳам ўрناк бўладиган даражада ахлоқий ва маънавий пок одам бўлиши лозимлигини ҳам тақозо қилади. “Унинг энг катта бурчи юрт равнақига муносиб ҳисса қўша оладиган, ақл-идрокли, фаҳм-фаросатли ва қобилиятли шогирдлар тайёрлашдан иборат”². Бу ҳам ўта мураккаб жараён. Шу туфайли мазкур мавзуда илмий-тадқиқотларни олиб боришни тақозо қилади. Бундан ҳам кўриниб турибдики, ушбу мақола ўта долзарб муаммоларнинг ечимига бағишланганлигидан далолатдир.

Мавзуга оид адабиётларнинг таҳлили. Прездитентимиз бошчилигида таълим соҳасига жуда катта эътибор қаратилмоқда. Шунга қарамай ҳозирда энг такомиллаштиришга ҳали ҳам муҳтож томонимиз бу таълим тизимида бўлиб қолмоқда.

¹ Сирожитдинов Шухрат Устозлик – ҳикмат ва қисмат. // Янги Ўзбекистон” газетаси. 2022йил 29 сентябрь.200-сон. – 5 бет.

² Ўша жойда.

Таълим хизматлари сифати ва самарадорлигини оширишда иқтисодчи олимларимиз ҳам илмий-тадқиқот ишларини олиб бормоқда. Булар жумласига С.С.Ғуломов, Р.Х.Аюпов, М.Э.Пўлатов, А.В.Вахабов, М.Х.Саидов, М.Қ.Пардаев, Қ.Ж.Мирзаев, О.М.Пардаев, М.М.Мухаммедов, Б.И.Исроилов, А.О.Очилов, Б.Ш.Усмонов, О.С.Қаҳҳаров, кабилар¹ томонидан турли журналлар мақолаларида, илмий-услубий ишларида тадқиқот қилинган. Жумладан, академик Нағмет Аимбетовнинг “Янги Ўзбекистон” газетасидаги Синергетик эффект номли мақоласида олий таълим муассасаларини бизнес тузилмалари билан ҳамкорлик қилиши кераклиги, ҳамда фан, ишлаб чиқариш ва таълим жараёнининг узвийлигини, интеграциясини таъминлаш бўйича бир қанча тавсиялар бериб ўтганлар². О.С.Қаҳҳаров ўзининг “Олий таълим тизимида рақобатбардош кадрлар тайёрлашнинг бошқарув механизмини такомиллаштириш” мавзусидаги диссертациясида рақобатбардош кадрлар тайёрлаш бўйича бир қанча илмий таклифлар берган³. Н.М.Кошанованинг “Таълим самарадорлигини оширишда оила таълим салоҳиятининг аҳамияти” номли мақоласида таълим тизимида таълим субъектларини ўзаро манфаатли ҳамкорлигини йўлга қўйиш, оилада ота-оналарнинг педагогик салоҳиятини ва малакасини яхшилаш орқали таълим сифатини ошириш мумкинлиги ҳақида илмий тавсиялар берган⁴. Бироқ, олий таълимда таълим хизматларини кўрсатишда синергетик самара усулларини қўллаб таълимни янада такомиллаштиришга эришиш хусусида мамлакатимиз олимлари томонидан тадқиқ қилинмаган ва мос равишда адабиётларда ҳам ёритилган.

Тадқиқот методологияси. олий таълимда таълим хизматларини кўрсатишда синергетик самара усулларини тадқиқ қилиш жараёнида индукция ва дедукция, макон ва замон, таҳлил ва синтез каби услублардан ва ёндошувлардан фойдаланилган. Бунда асосан мантикий таҳлил усуллари ҳам қўлланилган.

Таҳлил ва натижалар. Ҳозирги пайтда таълим тизимини замон талабига, жадал ривожланаётган жараёнларга мос тарзда олиб бориш учун анча ишларни қилишга тўғри келади. Чунки мазкур соҳада, хусусан олий таълимнинг ўзида ҳам анчагина камчиликлар мавжуд. Хусусан, талабалар аудиторияда ўқитувчини кутмоқда. Улар фақат қайси фандан дарс бўлишини, ким дарс ўтишини билади, холос. Аммо ўқитувчи аудиторияга кириб мавзунини эълон қилмагунча қандай масалаларни бугун ўрганиши ҳақида умуман тушунчага ва тасаввурга эга эмас. Ўқитувчи эълон қилган шу дарсда ўтилиши керак бўлган мавзу талабага бутунлай нотаниш.

Дарсда маъруза ўқилиб бошланди. Энди талабалар ҳам мавзу бўйича маърузани эшитиб бошлайди. Шунинг билан инобатга олиш жоизки, талабалар аудиторияда бу назарияни биринчи бор эшитаётган бўлади. Албатта ўқитувчи буларни қаерга ва қандай қўллашни ўқитувчи айтгани билан талабаларнинг бирданига тушуниши қийин кечади. Лекин ўқитувчи дарс давомида кетма-кет гапириб, дарснинг охирида талабаларга ушбу мавзунини ўқиб келиш бўйича уйга аниқ вазифа беради. Аммо ҳозирги тартиб бўйича ўқитувчи

¹ Ғуломов С.С. ва бошқалар. Рақамли иқтисодиётда блокчейн технологиялари. Т.: ТМИ, “Иқтисод-Молия” нашриёти, 2019, 447 бет.; Ғуломов С.С., Аюпов Р.Х. Рақамли иқтисодиёт ва электрон тижорат асослари. Т.: ТМИ, “Иқтисод-Молия” нашриёти, 2020, 510 бет.; Саидов М.Х. Ўзбекистон: инвестиция в человеческий капитал, партнёрства в сфере образования.-М.: Книжный дом газеты «Труд», 2006.-243 с.; Пардаев М.Қ., Мирзаев Қ.Ж, Пардаев О.М. Хизматлар соҳаси иқтисодиёти. Ўқув Қўлланма. – Т.: “Иқтисод-молия”, 2014. – 384 б.; Пардаев М.Қ. ва бошқалар. Таълим хизматлари ва уларнинг самарадорлигини ошириш масалалари. Монография. “Инновацион ривожланиш нашриёт матбаа уйи”, 2020. – 256 б.; М.М.Мухаммедов ва бошқалар. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. Т.:«Фан ва технология» нашриёти 2018. Исроилов Б.И. Таълим тизимида инновацион корпоратив ҳамкорликни ривожлантиришда иқтисодий механизмлар ролини ошириш. ТМИ, ИАК, 2016 й., 26 март.; Очилов А.О. Юқори малакали кадрлар тайёрлашни бошқариш самарадорлигини ошириш. Иқтисодиёт фанлари доктори (DSc) диссертацияси автореферати – Тошкент, ТДИУ, 2019. – 76-бет.; Усмонов Б.Ш. ва бошқалар. Инсон капиталининг шаклланишида таълим ва илм-фаннинг роли. Т.: “Фан ва технологиялар”, 2015 й.

² Аимбетов Н. Синергетик эффект.// “Янги Ўзбекистон” газетаси, 2021 йил 27 июль.

³ Қаҳҳаров О.С. Олий таълим тизимида рақобатбардош кадрлар тайёрлашнинг бошқарув механизмини такомиллаштириш. Фан доктори (DSc) диссертацияси. Самарқанд, СамИЦИ, 2020.

⁴ <https://cyberleninka.ru/article/n/talim-samaradorligini-oshirishda-oila-talim-salo-iyatining-a-amiyati>

навбатдаги маъруза вақтида берилган вазифани талабалардан сўрашга вақти бўлмайди. Буни яхши билган талаба умуман навбатдаги маъруза дарсига тайёргарлик кўрмасдан келиши, бу одатий ҳолга айланган. Ачинарлиси шундаки, билим олишга интилган талабалар ўқитувчи сўраса ҳам, сўрамаса ҳам ўқийди, аммо диплом учун ўқийдиганлар, афсус уларнинг сони кўпчиликти ташкил қилади, умуман маъруза дарсига тайёрланмай келади.

Тадқиқотлар кўрсатдики, буни жуда кўп адабиётларда ҳам эътироф этилган бундай маъруза жараёнида агар иқтидорли талаба бўлса, хотирасида 10 фоизгача маълумот қолар экан. Агар маъруза вақтини 80 дақиқа дейдиган бўлсак, фақат 8 дақиқаси нафли, қолган 72 дақиқаси исроф бўлар экан. Умуман олганда, ушбу ҳолатни вақт йўқотиш ва билимсизлик учун ўқитишдан бошқа нарса эмас, деб баҳолаш мумкин.

Таҳлил қиладиган бўлсак, бундай шароитда мазкур камчиликларни қандай тугатиш мумкин, деган савол кўндаланг туради. Тадқиқотларимиз кўрсатдики, дарс жараёнида СИНЕРГЕТИК САМАРА усулларида фойдаланиш мақсадга мувофиқ эканлигига амин бўлдик. Бу нималарда намоён бўлади (1-чизма):



1-расм. Таълим соҳасида синергетик самаранинг амалга ошириш усуллари

Мазкур расмдан кўриниб турибдики, синергетик самарага эришиш учун учта усулдан фойдаланиш лозим экан. **Биринчидан**, таълим сифати ва самарадорлигига эришиш учун **кучларни бирлаштириш** мақсадга мувофиқ экан. Ўқувчиларнинг билим олишидан манфаатдор субъектларнинг кучлари бирлашиши лозим. Булар **ота-оналар, ўқувчилар, ўқитувчилар, таълим муассасаси, иш берувчилар ва давлат**. Ҳозир ота-оналар фарзандим фалон олийгоҳга ўқишга кирди, энди ўқияпти, деб фақат моддий таъминоти билан шуғулланиб, ўқининг натижасидан кўп ҳолларда бефарқ. Таълим муассасаси ҳам талабанинг ўқишини жуда хоҳлайди, аммо уларни фақат назорат пайтидагина билим даражасига баҳо бера олади. Иш берувчи ҳозирги ўқийдиган талабани танимайди ҳам. Албатта бундай ҳолда уларда бутунлай бефарқлик шаклланган. Давлат тегишли шароитни яратиб қўйибди. Аммо ҳар бирини ўқитишни тегишли муассасалар олиб боришини белгилаб қўйган ва уларни ҳам айрим вақтлардагина текширишга улгуради. Шундай қилиб, талаба “ўзига хон ва ўзига бек”. Бундай шароитда таълим жараёнида катта муваффақият қозониш мураккаблигига амин бўлдик.

Кучларни бирлаштириш бўйича оддий мисол. Бир кишининг кучи 50 кг.ни кўтаришга етади. Агар юк 200 кг. бўлса албатта уни кўтариш учун 4 киши бирлашиш керак экан. Таълимда ўқитувчи алоҳида бир дунё бўлса, талабалар ўзи бир дунё. Агар улар бирлашмаса ҳар бир “дунё” ўз ҳолича ҳаракат қилса кутилган самарага эришмайди. Буларни инобатга оладиган бўлсак, ўқитувчи фақат гапирувчи, талабалар эса фақат

тингловчи бўлиб қолмаслиги керак. Улар мавзуни ва мавзудаги муаммоларни биргаликда муҳокама қилиб, биргаликда ечимини топиш учун изланиши керак. Халқимизда мақол бор: “Бирлашган ўзар – бирлашмаган тўзар”, деган. Ҳозир таълимга эътибор қилсак, тўзиб юрибмиз. Бирлашиш барча соҳалар сингари таълимда ҳам объектив зарурият.

Эндиги мураккаб масала, таълим хизмати ва самарадорлигини оширишда кучларни бирлаштириш ҳақида кетмоқда. Чунки кучлар бирлашмас экан мазкур соҳада ҳам кутилган натижага эришиш биров мураккаб бўлади. Бунга эришиш учун ҳозирги кунда олий ўқув юртлирида тьютор лавозими жорий қилинди. Бунинг вазифаси таълим муассасасини талабалар ва ота-оналар билан ҳамкорлигини таъминлашдан иборат. Бунга эришиш учун ҳозирги рақамли иқтисодиёт шароитида ҳеч қандай мураккаблик йўқ. Талабанинг бутун фаолияти, дарсга иштирок этганлиги, хусусан олган баҳосини ҳам ҳар куни ота-оналар ўзларига улаб қўйилган дастурдан кузатиб туради. Ушбу дастурни бир вақтнинг ўзида профессор-ўқитувчи, талаба, таълим муассасаси раҳбари ва ота-оналар кўриб туради. Ўзлаштириш кучли ёки юқори бўлмаса ота-оналар болаларини назорат қилиш имконияти, паст баҳонинг асосини билишга ҳаракат қилади ва боласига ўзларининг таъсирини таълим муассасаси сингари ўтказиши мумкин. Шу тариқа кучлар бирлашиб таълим сифатини қандай кўтариш кераклигига рағбат (мативация) бериши мумкин бўлади.

Энди иш берувчига келсак, ҳозир бевосита корхоналар ўзларининг кадрларини ўзлари кантрактини тўлаб ўқитмоқда. Буларга ҳам қараб чиқилган механизм орқали талабанинг ҳар бир натижасидан хабардор қилиб туриш мумкин. Агар паст баҳога ўқийдиган бўлса, қайтиб ишга олмаслиги ва кантрактни тўламаслигини талаба билгач жонжаҳди билан ўқийди. Булардан ташқари, иш берувчига 5 та мутахассис керак. У талабалар орасидан танлаб олишни лозим деб топган бўлса, уларнинг ўқиш жараёнини назорат қилиб боради. Бу ҳам масофавий амалга оширилади ва зарур ҳолларда бевосита мулоқот қилиш имкониятлари ҳам бор. Бунда кўприк ролини амалдаги тьютор ўйнайди. У ҳам талабанинг ўқишини, баҳосини кузатиб боради. Энди паст баҳо олганларга дарс ўтиш талаб даражасида бўлмайдиган бўлса, ҳозиргидек, педагогнинг фақат аудиторияга кириб-чиқиши билан эмас, балки уни алмаштириш, дарс жараёнида ўқув усулларини такомиллаштириш, инновацион усулларни қўллаш масалалари ҳам такомиллашиб боради. Шу тариқа синергетик самарага эришиш имконияти яратилади.

Иккинчидан, таълим соҳасида ҳам **синергетик самарага эришиш учун тизимли таъсир**нинг аҳамияти катта. Бунда ҳар бир шахс ва ҳар бир жамоа бирлашган ҳолда тизимли таъсир қилиши лозим. Агар талаба ҳар куни тизимли равишда шуғулланиб борса, ҳар куни бир томчидан бўлса ҳам илминини кўпайтириб борадиган бўлса, бир куни катта “кўлни” қўлга киритган бўлади. Агар битта жамоа ҳам кучларини бирлаштирди, бироқ тизимли ҳаракат қилмаса, бу ҳам кутилган самарага эришиш қийин.

Тизимли таъсирга оддий бир мисол. Агар оддий томчи узлуксиз томиб турса – томчидан кўл бўлади, деган гап бор. Тизимли равишда бирор нарсанинг устига томиб турса вақт ўтиши билан уни тешиб юборади. Демак тизимли таъсирнинг кучи кўп экан. Таълим жараёнида ҳам мен буни эртага ўқиб оламан ёки ўн кундан кейин қиламан дейиш катта хато. Ҳар куни оз-оздан бўлса ҳам тизимли равишда шуғулланиб борилса, бунинг ўзи катта муваффақиятлар калити. Ҳар куни бир бет ёзсангиз 1 йилда 360 бет бўлади. Ҳар куни тизимли равишда 10 бет ўқисангиз 1 йилда 3600 бет китоб ўқийсиз. Бир китоб 300-400 бет бўлса бир йилда 9-10 та китоб ўқиган бўласиз.

Учинчидан, таълим соҳасида ҳам **келажакнинг бугунги кунга таъсири** ҳам катта экан. Болани ёшлигидан иқтидорига қараб тарбиялаш лозим бўлади. Чунки ундаги хоҳиш ёшликдан шаклланиб боради. Буни ота-она фаҳмлаб олиши лозим ва имкон қадар уни шу йўналишга йўналтириши мақсадга мувофиқ. Бола айрим нарсаларни хоҳламаса, аммо ота-она хоҳиши шу бола хоҳламаган касбни боласига раво кўрадиган бўлса, болани шунга ёшлигидан йўналтириб, ушбу касбга унинг ҳавасини уйғотиб олиши лозим бўлади. Шундагина бола ҳавас билан, иштиёқ билан ўқишга, билим олишга ҳаракат қилади.

Келажакнинг бугунги кунга таъсири бўйича ҳаётий мисол. Бунда ота-оналар билан бирга талабанинг ҳамкорликдаги ҳаракати ҳам муҳим. Албатта ота-оналар келажакда фарзандим фалон касбни эгаллаши керак, у жамиятга ва оиласига фойдаси тегадиган мартабали шахс бўлиб етишиши керак деган орзу-ниятлар билан катта қилади ва шунга йўналтиради. Шу мақсадда ота-оналар фарзандининг таълим олиши учун инвесторлар ҳисобланади. Фарзанд эса, инвестицияни, ота-она ишончини оқлаши ва ўзининг келажagini таъминлаш учун самарали ҳаракатда бўлишлиги, яхши таълим олиб, етук мутахассис бўлиб етишишига ҳаракат қилиши лозим. Шу тариқа талабада келажакда ким бўлиши, қайси касбни эгаллаши аниқ бўлади ва у айнан шунга интилиб яшайди. Келажак учун у бугун ўқийди, ўрганади ва етукликка бугун интилади.

Юқорида айтиб ўтилган таклиф ва тавсиялардан келиб чиқиб қуйидаги натижадорликка эришиш мумкин (2-расм).



2-расм. Таълим соҳасида синергетик самаранинг амалга ошириш усуллари, босқичлари ва натижасининг ўзаро боғлиқликлари

Ушбу расмдан кўриниб турибдики, таълим соҳасида синергетик самаранинг амалга ошириш усуллари, босқичлари ва натижасининг ўзаро боғлиқликда экан. Масалан, кучларни бирлаштиришда “Оила + Таълим муассасаси + Талаба (ўқувчи) + Ўқитувчи + Давлат + Иш берувчи”ларнинг ҳамкорлиги таъминланади. Натижада кучли билимдон мутахассис етишиб чиқади. Бунинг албатта жамиятга фойдаси тегадиган, эл ардоғида

бўладиган инсон, нафақат бугунги кунга ва келажакка ҳам нафи тегадиган етук мутахассис, йирик аллома шаклланиш имконияти яратилади. Тизимли таъсир натижасида **“Мактабгача таълим + Мактаб таълими + Ўрта махсус ва профессионал таълим + Олий таълим + Олий таълимдан кейинги таълим”**нинг уйғунлиги таъминланиб, иноватор ихтирочиларнинг шаклланишига ҳам имконият яратади. Келажакнинг бугунги кунга таъсири натижасида, масалан ота онанинг орзусига мос келажакда олим, тадбиркор, раҳбар, зўр мутахассис бўлиш истаги ҳам амалга ошса, худди ўзлари орзу қилган фарзандга ўхшаш шахс шаклланади.

Юқорида келтириб ўтилган фикр ва мулоҳазалар келиб чиқиб, Янги Ўзбекистонда таълим жараёнларини ҳам янгилаш лозимлигини тақозо қилади. Булардан келиб чиқиб, унинг технологияларини ўзгартириш зарурати ҳам пайдо бўлади. Айнан шу масалага оид ҳолатни қиёсий таҳлилини ҳозир қандайлиги ва уни қай ҳолатда такомиллаштириш мумкинлиги бўйича тавсиялар ишлаб чиқилди ва бунинг натижаси қуйидаги жадвалда келтирилди (1-жадвал).

1-жадвал

Янги Ўзбекистонда таълим жараёнларини ҳам янгилаш лозимлигидан келиб чиқиб, унинг технологияларини ўзгартиришга оид тавсияларнинг қиёсий таҳлили

Ҳозир	Тавсия
1. Ўқитувчи маъруза ўқиш учун потокга кириб дарсни бошлайди. Талабалар мавзунини эълон қилгандан бошлаб эшитган бўлади	Ўқитувчи маъруза матнини олдиндан тарқатиб, дарсга талабалар ушбу мавзу билан олдиндан танишган бўлиши лозим.
2. Маърузада фақат ўқитувчи гапиради, талабалар тинглайди (хоҳласа)	Ўқитувчи талабалар олдида шу мавзу бўйича савол қўяди ва ҳар бир саволни ҳамманинг иштирокида муҳокама қилади.
3. Ўқитувчи нима деса тўғри, деб қабул қилинади.	Муҳокама жараёнида камчиликлар-ни топиш ва уни бартараф қилиш устида биргаликда бош қотириш керак бўлади.
4. Уйга вазифа ўтилган дарсни ўрганиш бўйича берилади ва талаба биладики, буни навбатдаги маърузада ҳеч ким сўрамайди. Шу туфайли тайёрланмасдан қўя қолади.	Уйга вазифа навбатдаги дарсда муҳокама қилиш учун келгуси мавзунинг маъруза матнини талабаларга тарқатади. Талабалар буни навбатдаги дарсга тайёрлаб камчиликларини топиб келади. Акс ҳолда очикчасига билмаслиги аниқ бўлиб, уялиб қолади.
5. Бу дарсда яна янги мавзу эълон қилиниб, талабаларга мавзу мазмунини айтиб берилади.	Талабалар тайёрланиб келиб, дарсда уларни муҳокама қилади ва камчиликларни бартараф қилиш йўллари топишга ҳаракат қилади.
6. Талабалар шу мавзу бўйича маъруза билан танишади холос. Ҳали унинг ичига фақат ўқитувчидан бошқа ҳеч ким кирмаган бўлади.	Бу ерда мавзу тўлиқ муҳокама қилиниб ўқитувчи билан бирга талабалар ҳам муаммонинг ичига киради ва уларнинг ечими бўйича бирорта жўяли хулоса қилинади.
7. Талабаларнинг мавзунини ўзлаштириш даражаси, тахминан 10 % атрофида бўлади.	Талабаларнинг мавзунини ўзлаштириш даражаси, тахминан 80-90 %ни ташкил қилади.
8. Таълимда шакл, кийинишга катта аҳамият берилади.	Аслини олганда таълимда муҳим нарса унинг билим савияси. Шунинг учун курашилади.

9. Мазмунга назария билан амалиётнинг уйғунлигига фақат назарий жиҳатдан очиб берилади. Ҳар бир мавзу бўйича назария билан амалиётнинг уйғунлиги талабалар ва ўқитувчилар биргаликда муҳокама қилиб тўлиқ таъминлашга эришилади.

Хулоса ва таклифлар. Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, тавсия қилинган ҳолатлар таълим сифати ва самарадорлигини оширишга хизмат қилиш билан бирга етук мутахассисларни тайёрлаш орқали Янги Ўзбекистоннинг шаклланиши ва ривожланишига муносиб ҳисса қўшади. Шу мақсадда қуйидаги тавсиялар ишлаб чиқилди. Булар:

Биринчидан, синергетик самаранинг кучларни бирлаштириш, тизимли таъсир ва келажакнинг бугунги кунга таъсири усуллардан фойдаланиб, олий таълимда таълим хизматлари сифати ва самарадорлигини оширишда таълим муассасалари ва ота-оналар ҳамкорлигини таъминлаш орқали эришиш йўллари ишлаб чиқиш натижасида олий таълим тизими самарадорлигини ошириш йўллари кўрсатилди.

Иккинчидан, Янги Ўзбекистонда таълим жараёнларини ҳам янгилаш лозимлигидан келиб чиқиб, унинг инновацион технологияларини ўзгартиришга оид тавсиялар ҳам ишлаб чиқилди ва уни эски усул билан солиштириш бўйича 9 та банддан иборат қиёсий таҳлилининг натижалари берилди.

Биз томонимиздан юқорида ишлаб чиқилган таклифлар инобатга олиниб, амалиётга жорий қилинадиган бўлса, олий таълим тизимида хизмат кўрсатиш жараёнида синергетик самарадорлик янада ошади. Бу ишлар натижасида олий таълим тизимида таълим хизматларини кўрсатиш жараёни такомиллашиб Янги Ўзбекистон талабларига мос ҳолда ривожланиб бораверади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 29 октябрда “Илм-фанни 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида” Фармони.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 16 июнда “Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги бошқаруви тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ-84-сонли қарори.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 18 июлда қабул қилинган “Олий, ўрта махсус ва профессионал таълим ташкилотларида хотин-қизларнинг таълим олишларини қўллаб-қувватлашга доир чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-323-сонли қарори.
4. Аимбетов Н. Синергетик эффект.// “Янги Ўзбекистон” газетаси, 2021 йил 27 июль.
5. Гуломов С.С. ва бошқалар. Рақамли иқтисодиётда блокчейн технологиялари. Т.: ТМИ, “Иқтисод-Молия” нашриёти, 2019, 447 бет.
6. Гуломов С.С., Аюпов Р.Х. Рақамли иқтисодиёт ва электрон тижорат асослари. Т.: ТМИ, “Иқтисод-Молия” нашриёти, 2020, 510 бет.
7. Исроилов Б.И. Таълим тизимида инновацион корпоратив ҳамкорликни ривожлантиришда иқтисодий механизмлар ролини ошириш. ТМИ, ИАК, 2016 й., 26 март.;
8. Мухаммедов М.М. ва бошқалар. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. Т.:«Фан ва технология» нашриёти 2018.
9. Очилов А.О. Юқори малакали кадрлар тайёрлашни бошқариш самарадорлигини ошириш. Иқтисодиёт фанлари доктори (Dsc) диссертацияси автореферати – Тошкент, ТДИУ, 2019. – 76-бет.;
10. Очилова Ҳ.Н. Олий таълимда таълим хизматларини кўрсатишда синергетик самара усулларининг қўлланилиши. // Journal Of Marketing, Business And Management (JMBM).
11. Пардаев М.Қ., Мирзаев Қ.Ж, Пардаев О.М. Хизматлар соҳаси иқтисодиёти. Ўқув қўлланма. – Т.: “Иқтисод-молия”, 2014. – 384 б.;

12. Пардаев М.Қ. ва бошқалар. Таълим хизматлари ва уларнинг самарадорлигини ошириш масалалари. Монография. “Инновацион ривожланиш нашриёт матбаа уйи”, 2020. – 256 б.
13. Пардаев М.Қ. Иқтисодиётни стратегик ривожлантиришнинг инновацион моделлари. Монография – Т.: “Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi”, 2022. – 228 бет.
14. Пардаев М.Қ. Иқтисодиётга оид атамаларнинг таърифлари. – Т.: “Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi”, - 60-61 бетлар.
15. Пардаев М.Қ. Иқтисодий таҳлил назарияси. Дарслик. 2-нашр. - Т.: «Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи», 2022. - 588 бет.
16. Саидов М.Х. Узбекистан: инвестиции в человеческий капитал, партнёрства в сфере образования.-М.: Книжный дом газеты «Труд», 2006.-243 с.
17. Усмонов Б.Ш. ва бошқалар. Инсон капиталининг шаклланишида таълим ва илм-фаннинг роли. Т.: “Фан ва технологиялар”, 2015 й.
18. Қаҳҳаров О.С. Олий таълим тизимида рақобатбардош кадрлар тайёрлашнинг бошқарув механизмини такомиллаштириш. Фан доктори (DSc) диссертацияси автореферати. Самарқанд, СамИСИ, 2020. – 79 бет.
19. Сирожитдинов Ш. Устозлик – ҳикмат ва қисмат. // Янги Ўзбекистон” газетаси. 2022йил 29 сентябрь.200-сон. – 5 бет.